CURRENT GLOBAL REVIEWER

Half Yearly Issue X Vol I , Nov.17 to Apr. 2018	UGC Approved Sr. No. 64310	ISSN : 2319 - 8648 Impact Factor : 2.143

Current Global Reviewer

UGC Approved International Research
Refereed Multidiciplanary Journal

Editor In Chief
Mr. Arun B. Godam

ISSUE IX Volume II (Half Yearly) May. To Oct . 2017

Editorial Office Address :

Khadgaon Road, Kapil Nagar,
Latur, Dist. Latur 413512
(M.S.) India

Contact- 8149668999

Email-
hitechresearch11@gmail.com

Publisher
Shaury Publication
Kapil Nagar, Latur
Contact- 8149668999

EXECUTIVE EDITORS

Dr. Chitta Ranjan Panda
P.G. Deptt. Of Odia
Shailabala Women's
Autonomous College
Cuttack – (Orissa)

Dr. U.T. Gaikwad
Dept. of Geography,
Smt. S. D. M. College
Latur, Dist. Latur (M.S.)

Maimanat Jahan Ara
Head, Dept of Political Science,
Sir Sayyed College,
Aurangabad, Dist. Aurangabad

Dr M.U. Yusuf
Dept of Commerce,
Sir Sayyed College,
Auranbadad, Dist. Aurangabad

Dr. Hanumant Mane
R.Guide & Head,
Dept. of Marathi,
Shivchatrapati College,
Kalam, Dist. Osmanabad(M.S.)

B.J. Hirve
Dept. of botany
Vasant Mahavidyalaya,
Kaij, Dist. Beed. (M.S.)

Dr. Prain Diddeshwar Shete
Dept. of Zoology,
Maharashtra Udaygiri
Mahavidyalaya, Udgir,
Dist. Latur

Dr U.V.Panchal
H.O.D. Dept of Commerce,
Deogiri College,
Aurangabad. Dist. Aurangabad

Pro. S.B. Karande
Dept. of Economics,
Shri Bhausaheb Vartak College,
Borivali (W), Dist. Mumbai.

Dr. N.J. Waghmare
Research Guide & Head,
Dept. of Pali,
Govt. Sanatketar College,
Shivani, (M.P.)

www.rjournals.co.in

CURRENT GLOBAL REVIEWER

Half Yearly | UGC Approved | ISSN : 2319 - 8648

Issue X Vol I , Nov.17 to Apr. 2018 | Sr. No. 64310 | Impact Factor : 2.143

Index

Sr. No.	Article Title	Author	Page No.
1	Role of Human In Water Pollution Control	Dr. A. V. Gaikwad	1
2	A Study On Customer Satisfaction With Nokia Mobile Phones	Prof. Dilip.S.Chavan	5
3	The Role of LIC towards Corporate Social Responsibility	Dr. Dheeraj Negi Mr. Deepak Birla	11
4	Correlation of Crop Yield with Irrigation in Osmanabad District: A Geographical Analysis	Dr. Ganesh L Jadhav	15
5	Global Warming and Climate Change	Dr. Phad V.L.	22
6	Dynamics Of Forest Cover In Ysr District	Dr. Karunakar Virugu, Dr. P. John Samuel	30
7	A Study Of The Effect Of Plyometic Training On Selected Power Parameters Of Amravati University Basketbale Players	Dr. Pramod S. Pokale	39
8	Effect of Socio-economic Status Up On Physical Fitness Among Education College's Students	Dr. Hanumant Lunge	42
9	Comparative Study Of Motor Fitness Of Kabbadi And Kho – Kho Players	Dr. Sunil kumar	46
10	अपवित्र आख्यान उपन्यास में हाषिए का समाज	डॉ. बळीराम संभाजी भुक्तरे	50
11	मोहन राकेश की कहानियों में मानव संवेदनाओं की सृजनात्मकता	प्रा. डॉ. रंविता कावले	54

CURRENT GLOBAL REVIEWER

Half Yearly | UGC Approved | ISSN : 2319 - 8648
Issue X Vol I , Nov.17 to Apr. 2018 | Sr. No. 64310 | Impact Factor : 2.143

12	"इक्कीसवी सदी के उपन्यासों में नारी समस्याएँ"	प्रा.डॉ. श्रीमती कुसूम राणा श्री.हांडे बाळू मुरलीधर	58
13	कुमार अंबुज की मनुष्यधर्मी कविता	डॉ. संजय रणखांबे	60
14	बावडी आत्मकथा में समाज एवं परिवार का दायित्व	डॉ.प्रा. शंकर गंगाधर शिवशेट्टे	69
15	हमारा शहर उस बरस' उपन्यास में अभिव्यक्त समस्याएँ	प्रा.बालिका कांबळे	74
16	"स्वामी रामानंद तीर्थ मराठवाडा विद्यापीठच्या विभागाचा खर्चाचा अभ्यास"	संदिप गोरख साळवे	77
17	"दलित साहित्याचा आदिवासी साहित्यावरील प्रभाव"	डॉ.सूर्यप्रकाश जाधव	80
18	अनुवादित रचनेचे मूल्यमापन करणारा वस्तुनिष्ठ तौलनिक दृष्टिकोन	डॉ. निलेश एकनाथराव लोंढे	82
19	"जलयुक्त शिवार अभियान : एक वरदान"	डॉ. हरी साधु वाघमारे	87
20	हवामान बदलानुसार मराठवाड्यातील वन संवर्धनात देवराईची भूमिका - एक अभ्यास	प्रा. डॉ. दयानंद उजळंबे	90
21	"७३ वी घटनादुरुस्ती आणि तिचे परिणाम : एक दृष्टीक्षेप"	डॉ. श्यामसुंदर वाघमारे	92
22	बुद्ध तत्त्वज्ञानः एक काळाची गरज	डॉ. बालाजी गव्हाळे	97
23	खेळ खेळणाऱ्या व न खेळणाऱ्या महाविद्यालयीन विद्यार्थ्यांमधील मानसिक स्वास्थाचा अभ्यास	दिनेश जारोंड	101

CURRENT GLOBAL REVIEWER

Half Yearly | UGC Approved | ISSN : 2319 - 8648
Issue X Vol I , Nov.17 to Apr. 2018 | Sr. No. 64310 | Impact Factor : 2.143

हवामान बदलानुसार मराठवाड्यातील वन संवर्धनात देवराईची भूमिका - एक अभ्यास

प्रा. डॉ. दयानंद उजळंबे
उपप्राचार्य तथा भूगोल विभाग प्रमुख
संत जनाबाई महाविद्यालय, गंगाखेड

-------------- (20) --------------------- Dept. of Geography. --------------------------------

प्रस्तावना :

प्रस्तुत शोध निबंधामध्ये महाराष्ट्रातील वनाची स्थिती काय आहे ते अभ्यासने असून कोकण, मराठवाडा, विदर्भामध्ये वनाची सद्य स्थिती काय आहे. विशेषत: मराठवाड्यातील एकूण भौगोलिक क्षेत्राच्या तुलनेमध्ये वन स्थिती कशी आहे वनसंवर्धनासाठी 'देवराई' कशा अनुकूल ठरत होत्या. सद्य स्थितीमध्ये गावा-गावात देवराईची स्थिती काय आहे. मराठवाड्यातील वनक्षेत्र वाढविण्यासाठी देवराई कशा महत्वपूर्ण भूमिका बजावू शकतात. गावा-गावात देवराई निर्माण केल्यामुळे वनक्षेत्र कसे वाढू शकते, त्यासाठी गावपातळीवर वनसेना, वनदूत, पर्यावरण संस्था आणि लोकांनी पुढाकार कसा घ्यावा हा प्रस्तुत शोध निबंधाचा प्रमुख उद्देश आहे.

उदिष्टये :

1) महाराष्ट्रातील वनस्थिती चा अभ्यास करणे.

2) मराठवाड्यातील वनक्षेत्र वाढीसाठी देवराईची भूमिका कशी आहे जाणून घेणे

3) देवराई विकासात वनसेना, वनदूत आणि पर्यावरण सेनेची भूमिका अभ्यासने.

विश्लेषण :

ग्रामीण भागात कट्ट्यावर आणि शहरी भागात चहाच्या हॉटेलवर अनेक बुजूर्ग निसर्गचक्राबद्दल, पावसाबद्दल, बदलत्या हवामानाबद्दल, बदलत्या पर्यावरणाबद्दल गप्पा मारत असल्याचे कितीतरी वेळेस मी स्वत: पाहिलेले आहे. या गप्पामध्ये आमच्या लहानपणी पाऊस भरपूर असायचा, विहिरीतील पाणी हाताने घ्यायचो, गावात अंबराई होती. बघेल तिकडे झाडे असायची, श्रावण महिन्यात तर झिम-झिम पावसामुळे घराच्या बाहेर निघताच येत नव्हते. नद्या वर्षभर वाहत असत आता मात्र निसर्गाचं चक्रच बदललय. 'पोळा, पाऊस झाला भोळा' अशी पूर्वी म्हण होती आता 'पोळा, पाऊस झाला शहाणा' अशी म्हण कलयुगात रुजली आहे. आणि जरी पाऊस पडला तरी तो अनिश्चित कमी-अधिक स्वरूपाचा पडतोय, मराठवाडा वाळवंट होतो की काय? अशी चिंता व्यक्त करत आहे. परंतु ही वस्तू स्थितीही बनतेय. मराठवाडा वाळवंट होण्याचा दिशेकड पावलं टाकतोय. गेल्या दहा वर्षांतील पावसाचा अभ्यास केल्यास राजस्थानात पूर आणि मराठवाड्यात दुष्काळ अशी उलटी स्थिती निर्माण झालेली आहे आणि ही स्थिती केवळ एक वर्षात निर्माण झाली असं नाही. आम्ही मराठवाडी जनतेने निसर्गाला समजून घेतलं नाही राजस्थानातील लोकांनी मात्र निसर्गाला समजून घेतलं. हवामान बदलाचा अभ्यास करणे गरजेचे आहे.

आपल्या महाष्ट्रात 2013 च्या वनविभागाच्या आकडेवारीनुसार वनक्षेत्र 19.94% तर आपल्या मराठवाड्यात फक्त 0.94% वनक्षेत्र आढळते. महाराष्ट्रातील एकूण वनाच्छादीत क्षेत्राच्या 54.11% विदर्भामध्ये. 41.[illegible]% क्षेत्र पश्चिम महाराष्ट्रात तर मराठवाड्यातील आठ जिल्ह्यात 4.7% क्षेत्र वनाच्छादीत क्षेत्र आहे. लातूर आणि उस्मानाबाद जिल्हाची स्थिती याही पेक्षा भयंकर आहे. आणि या आकडेवारीत तथ्य किती आहे ते वनविभागालाच माहित. वन विभागाने प्रकाशित केलेल्या आकडेवारी कोणत्या स्त्रोताव्दारे गोळा केलेली आहे. त्यावरून त्याची अचूकता अवलंबून असते. जीपीएस, जीआरएस व्दारे मिळविलेले माहिती अचूक असते.

CURRENT GLOBAL REVIEWER

Half Yearly | UGC Approved | ISSN : 2319 - 8648
Issue X Vol I , Nov.17 to Apr. 2018 | Sr. No. 64310 | Impact Factor : 2.143

आपल्या मराठवाड्यात दुष्काळ. अवर्षण पावसाचा तुटकडा हे शब्द एका वर्षात आले नाहीत. आणि ते आलेही नसते आम्ही निसर्गाला समजूनच घेतले नाही. पावसाचा मुख्य आधार वने आहेत. वनाकडे आपण दुर्लक्ष केले. आपण झाड हेच देव मानायला हव. वनाच्छादित क्षेत्र कमी होणे हेच दुष्काळाच प्रमुख कारण मानल जात.

महाराष्ट्रातील इतर विभागाच्या तुलनेत मराठवाड्यात वनक्षेत्र वाढविण्यासाठी विशेष प्रयत्न करायला हवे होते ते झाले नाही. सुदैवाने यावर्षी महाराष्ट्रात वन विभागाने चार कोटी वृक्ष लागवड करण्याचा संकल्प स्तुतीप्रिय असला तरी अशा योजनेला मराठवाडी लोकांनी भरपूर प्रतिसाद द्यायला हवा होता. तो दिसत नाही हेच दुर्दैव आहे.

मागच्या पन्नास-साठ वर्षापूर्वी गावा-गावात देवराईची संख्या जास्त होती. महत्वाची देशी झाडे देवळाच्या परिसरात आवर्जून लावले जायचे त्या झाडाचे संरक्षण आणि निगाही केली जायची वृक्षाची पूजाही केली जात असत. झाडाला तोडायचेच झाल्यास देवीचा कौल मिळाल तरच झाड तोडले जायचे. आज गावा-गावात झाडच नाहीत. झाड तोडणार कुठून ! त्यामुळे देवरायाच अस्तित्व कमी झाले. देवराई गावा-गावामध्ये निर्माण करण्यास हातभार लावू शकतात. आपल्या देशात जवळपास 14000 देवराया आहेत. महाराष्ट्रात देवराईची संख्या जवळपास 1600 पेक्षा जास्त आहेत. सध्या कोकण. सह्याद्री डोंगर. पुणे, रत्नागिरी, रायगड. कोल्हापूर भागात देवराईची संख्या जास्त आहे. मराठवाड्यात मात्र किती देवराया शिल्लक आहेत हाच संशोधनाचा विषय आहे.

सुदैवाने निसर्गजागर प्रतिष्ठान मार्फत देवराईची जपवणूक कार्यक्रम प्रसिद्ध अभिनेता सयाजीराव शिंदे आणि त्यांचे सहकारी डॉ. महेश गायकवाड यांनी हाती घेतलेला आहे. याच संधीचा फायदा आपण मराठवाडी जनतेने घेतला पाहिजे. आपण आपल्या गावा-गावात 'देवराई' कशी निर्माण होईल या दृष्टीने प्रयत्न करणे गरजेचे आहे. गावपातळीवर वृक्षदूत. वृक्षसंवर्धन सेना निर्माण करून देशी झाडाची लागवड. कु हाडबंदी. चराई बंदी. झाडाच्या सरंक्षणासाठी जाळ्या लावणे. त्यासाठी गावातच निधीची उपलब्धता करणे असे प्रयोग वनदूत. वनसेनेच्या माध्यमातून केले पाहिजे. त्यामुळे गावपातळीवरच पर्यावरणाचे जतन होईल. झाड वाढतील, पाऊस चांगला पडेल. जैवविविधतेच जतन होईल पाण्याची पातळीही वाढेल आणि निसर्ग समृद्धीचे पुन्हा पूर्वीचे दिवस येतील. जर अशा प्रकारचे प्रयोग झालेच नाहीत तर भविष्यात मराठवाडा राजस्थानसारखं वाळवंट होईल यात शंका नाही.

निष्कर्ष :

प्रस्तुत शोध निबंधामध्ये महाराष्ट्रातील विशेषतः मराठवाड्यातील वनक्षेत्राची स्थिती बिकट असून जिल्हानिहाय वनक्षेत्र वननिती धोरणामुळे खूपच अल्प असुन लातूर आणि उस्मानाबाद जिल्ह्यात वनक्षेत्राचे प्रमाण अत्यल्प आहे. मराठवाड्यात वनक्षेत्रवाढीसाठी गावपातळीवर देवराईची संख्या वाढविल्यास. शासन आणि सेवाभावी संस्थेने त्यासाठी आर्थिक मदत केल्यास, गावपातळीवर वनदूत आणि वनसेनेमार्फत वन क्षेत्रामध्ये वाढ करण्यासाठी लोक चळवळ उभा करणे गरजेचे आहे. बदलत्या हवामानानुसार वनक्षेत्रात वाढ करणे हि काळाची गरज बनली आहे.

Reference

1. www.nisargiagar.com
2. www.mahaforest.nic.in
3. www.data.gov.in
4. www.en.m.wikipedia.org
5. www.dnaindia.com
6. www.niti.gov.in